

Роль Болонського процесу в розвитку вищої освіти Європи

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розкрито сутність та значення Болонського процесу в системі реформ освіти в Європі. Досліджено принципи реформування системи вищої освіти у Європі. Визначено тенденції розвитку вищої освіти України в умовах застосування принципів Болонського процесу.

Ключові слова: болонський процес, вища освіта, реформи, вищі навчальні заклади.

Abstract

The essence and significance of the Bologna process in the system of educational reforms in Europe are revealed. The principles of reforming the system of higher education in Europe are researched. The tendencies of development of higher education of Ukraine in conditions of application of principles of Bologna process are determined.

Keywords: Bologna process, higher education, reforms, universities.

Вступ

Система вищої освіти є динамічною, з кожним роком вона вдосконалюється та розвивається. Одним із напрямків розвитку цієї системи є Болонський процес, на основі якого розробляються єдині освітні стандарти та критерії.

Значний внесок у висвітлення основних положень Болонської декларації зробили В. Г. Кремінь, В. П. Андрущенко, М. Ф. Степко, В. В. Грубінко та інші науковці.

В. Г. Кремінь відзначає, що в Україні високий рівень готовності та прагнення приєднатися до цього процесу [1]. В. П. Андрущенко та М. Ф. Степко вважають, що схвалення процесу освітньої інтеграції можливе тільки при збереженні національних традицій [2]. В. В. Грубінко висловив занепокоєння з приводу значних фінансових затрат, яких потребує запровадження інформаційних технологій [3].

Метою статті є дослідження ролі принципів Болонського процесу в розвитку європейської системи вищої освіти та аналіз проблем і можливостей функціонування Болонської системи в рамках вищої освіти України.

Основна частина

Передісторія Болонського процесу має глибоке символічне значення, адже саме в Болоньї у XI ст. з'явився перший в Європі університет. Традиція створення єдиного освітнього простору виникла в епоху середньовіччя, коли вищі школи налагодили тісні міжнародні зв'язки. Престижно і модно було здобути освіту не в одному, а в кількох визнаних європейських університетах: чимало допитливих юнаків перетворювалися на вічних студентів у прямому сенсі цього слова, мандрували з країни в країну у пошуках нових знань. Скажімо, виходець з України міг кілька років навчатися в Києво-Могилянській академії, потім – у Парижі, Берліні, отримати диплом у Болоньї, залишитися там же для викладацької діяльності або повернутися на батьківщину. Подібна доля спіткала нашого славного земляка філософа Григорія Сковороду і багатьох інших [4].

Інтенсивні інтеграційні процеси в Європі розпочалися після Другої світової війни. Вже у 1951 році 6 європейських країн створили Європейську спільноту виробників вугілля і сталі, яка в процесі свого розвитку зумовила створення Європейського Союзу – політичного утворення, що об'єднує сьогодні 27 країн.

Лише освіта через свою здорову консервативність та реальну автономність навчальних закладів тривалий час залишалася поза сферою європейської інтеграції. Коли міграція трудових ресурсів та зростаючий дефіцит кваліфікованих фахівців посилювалися, певною мірою проявилася нова проблема. Різноманітність освітніх систем, яка завжди була перевагою Європи, створювала здорове конкурентне середовище, проявила і зворотній бік – працедавцям ставало дедалі складніше зрозуміти суть, рівень та якість кваліфікацій, які демонстрували іноземні пошукувачі місця праці [5].

Тимчасом вимоги до випускників вищих навчальних закладів не зменшувалися. Відтак, виникла необхідність диференціації рівнів навчання, використання нових парадигм та технологій навчання, переходу до навчання впродовж життя тощо. Освітнянські реформи загальноєвропейського рівня стали особливо актуальними.

Болонський процес (БП) – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010р. Передумовою її створення стало підписання Великої Хартії європейських університетів (Magna Charta Universitatum).

Болонський процес було започатковано і підтримано на Конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту у Франції, Німеччині, Італії та Сполученому Королівстві у Болоньї в червні 1999 року.

До основних принципів реформування системи вищої освіти у Європі (англ. Bologna action lines) належать такі:

- впровадження двох циклів вищої освіти (бакалавр, магістр);
- використання Європейської кредитної трансферної системи ЄКТС (пізніше ЄКТС отримала назву «Європейської кредитна трансфернонакопичувальна система»);
- мобільність студентів та викладачів;
- сприяння працевлаштуванню випускників;
- забезпечення якості освіти;
- впровадження трициклової системи вищої освіти;
- впровадження політики навчання впродовж життя;
- соціальний та глобальний виміри;
- впровадження принципу «студентоцентрованого» навчання;
- впровадження рамок кваліфікацій;
- інтернаціоналізація вищої освіти [6].

Болонський процес став одним із основних прикладів впровадження добровільних процесів у системі вищої освіти, що зміг залучити до цієї діяльності всі європейські країни-учасниці. Нині робота в рамках процесу відбувається на території 47 держав, які визначають та формують Європейський простір вищої освіти. Щодва роки проводиться Конференція європейських міністрів, які є відповідальними за розвиток вищої освіти в країнах-учасниках Болонського процесу. Мета конференцій – оцінювання прогресу в системі вищої освіти кожної країни-учасниці Болонського процесу в період між конференціями та в контексті створення ЄПВО. Основним завданням і підсумковим результатом проведення конференції є прийняття рішень, нових стратегій і першочергових кроків стосовно подальшого розвитку вищої освіти.

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) – міждержавна структура співробітництва, яку офіційно засновано на Конференції міністрів країн учасниць Болонського процесу, що відбулася в Будапешті і Відні у березні 2010 року. ЄПВО нині налічує 48 держав-членів, які приєдналися до Болонського процесу (табл. 1). Європейська Комісія є також повним членом.

Таблиця 1 - Країни-учасниці Болонського процесу

Рік	Загальна кількість країн	Країни, що приєдналися
1999	29	Австрія, Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Сполучене Королівство
2001	33	Хорватія, Кіпр, Ліхтенштейн і Туреччина
2003	40	Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Російська Федерація, Сербія та колишня Югославська Республіка Македонія
2005	45	Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна
2007	46	Чорногорія (в знак визнання та проголошення незалежності у 2006 році)
2010	47	Казахстан
2015	48	Білорусь

Реформи вищої освіти України врозрізі Болонського процесу виглядають не зовсім однозначно. Як результат численних конференцій, семінарів, напрацювань робочих груп, експериментів було прийняття міністерством освіти і науки України Тимчасового положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП). Проблема крилась вже у самому визначенні. ЄКТС є системою акумулювання та перезарахування кредитів [7], а КМСОНП – система організації навчального процесу. Основний термін ЄКТС модуль (практично – синонім навчальної дисципліни) почали трактувати як часовий відрізок, виник новий термін – «змістовий модуль» – як частина дисципліни. Змістові модулі почали оцінювати незалежно, семестрову оцінку стало можливим отримати без складання іспиту – арифметичним додаванням результатів «модулів».

Не дивно, що освітянська спільнота почала обережно протестувати. З'явилися публікації з промовистими назвами: «Болонський тупик України» [8], «Болонська система: прогрес чи деградація» [9], «Легенди та міфи Болонського процесу» [10], в яких реформа освіти піддавалась нещадній критиці.

Що стосується зміни переліків назв напрямів та спеціальностей, то маючи намір скоротити кількість напрямів підготовки до 38, освітянська система України отримала 146 бакалавріатів.

У результаті проведеної реформи було витрачено величезні кошти, стали непотрібними напрацьовані стандарти освіти, сама система була відкинута на декілька років назад, а іміджу Болонського процесу в очах освітянської громадськості було завдано чергового удару [5].

Має місце неоднозначне відношення до Болонського процесу. Приєднання чи неприєднання до нього мають свої переваги і ризики і ті країни, які ставлять за мету економічний і суспільний розвиток та приєднання до Європейського союзу, розуміють, що альтернативи Болонському процесу немає. Тому задля розвитку та покращення освіти впровадження даного процесу є доцільним.

Висновок

Отже оцінювати впровадження Болонського процесу в систему освіти України можна по різному.

З однієї сторони це показує процес євроінтеграції нашої держави та прагнення модернізувати освітянський процес.

З іншої сторони впровадження Болонського процесу повинне бути обґрунтованим та професійним. На мою думку, саме з цим в нас є великі проблеми. Багато нововведень не знаходять підтримки у учасників освітнього процесу та відповідно тільки погіршує ситуацію.

Тому я вважаю основними завданнями реформування та модернізації системи вищої освіти в Україні є:

- необхідність розроблення нової класифікації системи освіти;
- створення нового покоління стандартів вищої освіти;
- стандартизація докторських освітньо-наукових програм;
- ліцензування та акредитація освітніх програм;
- організаційне та науково-методичне забезпечення проведення реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Болонський процес в Україні: наук.-метод. збірник. – Вип. 45, ч. 1 / Ред. В.Г. Кремень; Наук.-метод. центр вищої освіти. – К., 2005.
2. Болонський процес : тенденції, проблеми, перспективи / Укл. В. П. Бех, Ю. Л. Маліновський : за ред. академіка В. П. Андрущенка. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабина. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
4. Дужа-Задорожна М. Система вищої освіти ФРН в контексті Болонського процесу / М. Дужа-Задорожна // Вісник Львівського університету. Серія педаг. – 2009. – Вип. 25. – Ч.3. – С. 289–297.
5. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
6. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/182EN.pdf
7. ECTS user's Guide – Luxembourg: office for official publications of the European Communities, 2009. – 64 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/tools/docs/ects-guide_en.pdf
8. Даньшин Н. Болонський тупик України / Н. Даньшин // Газета «Вечерний Донець», 16.05.2009.
9. Муқан В. Болонська система: прогрес чи деградація / В. Муқан // Кампус: Всеукр. щомісячний інформ.-освітній журнал / ТОВ Видавничий дім «Редактор М». – К., 2009. – №5. – С.40 – 43.
10. Рашкевич Ю. Легенди та міфи Болонського процесу / Ю. Рашкевич // День. – 2008. – №88 – 89. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/articles/26.html>

Присяжнюк Максим Валерійович, студент групи Мзд-18мі, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Науковий керівник: Прищак Микола Дем'янович – канд. пед. наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Prysiazhniuk M. V. – student of group MZD-18mi, faculty of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Supervisor: Prysach Nicolai Demianovich – Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa.